

2016-02-12

Dnr SU FV-1.1.3-3280-15

Regeringskansliet
(Justitiedepartementet)
103 33 Stockholm

Remiss: Skydd för vuxna i internationella situationer – 2000 års Haagkonvention (SOU 2015:74)

Allmänt

Juridiska fakultetsnämnden instämmer i utredningens viktigaste slutsats, att Sverige bör tillträda 2000 års Haagkonvention om internationellt skydd för vuxna. Fakultetsnämnden instämmer också i att Socialstyrelsen bör göras till centralmyndighet och i att det behövs autonoma internationellt privaträttsliga regler om godmanskap, förvaltarskap och andra motsvarande åtgärder för de fall som inte omfattas av Haagkonventionen och att dessa reglers tillämpningsområde bör inskränkas till civilrättsliga åtgärder.

Lagtekniska frågor

En eller flera lagar?

Fakultetsnämnden delar utredningens bedömning att 2000 års Haagkonvention bör införlivas med svensk rätt genom inkorporering av relevanta bestämmelser till vilka hänvisas i en särskild lag, som också innehåller nödvändiga kompletterande bestämmelser.

I betänkandet diskuteras om de nya autonoma bestämmelser som utredningen föreslår i fråga om behörighet, tillämplig lag och erkännande bör tas in i en ny lag eller ersätta nuvarande bestämmelser i 5 kap. 1904 års lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap (IÄL). Ett tredje alternativ hade också kunnat övervägas, nämligen att placera de autonoma bestämmelserna i den nya lagen med kompletterande bestämmelser till 2000 års Haagkonvention, som då skulle behöva en mer allmängiltig rubrik.

Den väg som lagstiftaren valt i de flesta andra internationellt privaträttsliga frågor är att reglera varje rättsområde i särskild lag. Som exempel kan nämnas 1971 års lag om internationella rättsförhållanden rörande adoption, 1985 års lag om internationella faderskapsfrågor (IFL), 1990 års lag om internationella frågor rörande makars och sambors förmögenhetsförhållanden (LIMF) och 2015 års lag om arv i internationella

Juridiska fakultetsnämnden

situationer (IAL). De två förstnämnda kompletteras av särskilda lagar som på olika sätt införlivar internationella konventioner medan 2015 års lag tar ett helhetsgrepp och innehåller kompletterande bestämmelser till en EU-förordning, genomför en nordisk konvention och innehåller autonoma regler på den internationella arvsrättens område. I jämförelse framstår 1904 års lag som en anomali med sin blandning av äktenskapsfrågor samt förmyndarskap (men inte vårdnad) för barn och förvaltare m.m. för vuxna. Enligt fakultetsnämnden bör i möjligaste mån den heltäckande lösning som används i 2015 års lag väljas eftersom den på ett överskådligt sätt samlar eller hänvisar till samtliga relevanta internationellt privaträttsliga bestämmelser inom ett ämne.

Ett problem med att samla både kompletterande bestämmelser till 2000 års Haagkonvention och autonoma internationellt privaträttsliga bestämmelser om godmanskap, förvaltare och liknande åtgärder i samma lag är att Haagkonventionen har ett vidare tillämpningsområde och också omfattar offentligrättsliga åtgärder. Detta innebär dock inget oöverstigligt hinder och kan tydliggöras i lagtexten.

Bestämmelserna om erkännande av avgöranden från icke konventionsbundna stater

De föreslagna 5 kap. 3-4 §§ IÅL avviker till sin struktur från motsvarande bestämmelser i andra lagar i ett avseende. I 7 § IFL, 13 § LIMF och 4 kap. 2 § IAL används i princip likalydande bestämmelser enligt vilka en viss geografisk anknytning till det land i vilket det utländska avgörandet meddelats är en förutsättning för erkännande. I de föreslagna bestämmelserna har kravet på anknytning emellertid inte tagits in i portalbestämmelsen i 5 kap. 3 § utan flyttats ned till vägransgrunderna i 5 kap. 4 §.

En konsekvens av denna något annorlunda lösning, som möjligen inspirerats av texten i artikel 22 i 2000 års Haagkonvention, är att eftersom vägransgrunderna är fakultativa skulle en domstol kunna besluta att en utländsk åtgärd ska erkännas trots att den inte vidtagits i barnets hemvistland, det land i vilket barnet vistades eller ens i ett annat land där det fanns skälig anledning att talan prövades. Frågan är om detta var vad utredningen avsåg. Det framgår i vart fall inte av övervägandena och inte heller av författningskommentaren. Vidare är uttrycket "talan prövades" för snävt och borde ersättas med "åtgärden vidtogs där".

Kretsen av behöriga att ansöka om beslut i fråga om erkännande definieras i den föreslagna 5 kap. 5 § IÅL som "berörd part". Det är inte givet vilka som omfattas av detta begrepp och någon ledning ges inte heller i författningskommentaren. Övervägandena ger intryck av att det är den vuxna person som är föremål för en åtgärd som har en sådan rätt men även en person som utsetts till förmyndare, förvaltare, god man eller liknande borde rimligen omfattas. Frågan är också om exempelvis den vuxnes anhöriga ska räknas till kretsen; de kan ju ha ett sådant intresse. Fakultetsnämnden är medveten om svårigheten att hitta en exakt formulering men om det inte går borde det åtminstone ges exempel i författningskommentaren på sådana personer som normalt kan anses ha en rätt att ansöka om erkännandebeslut.

Förhållandet till 1931 års nordiska konvention

Det är angeläget att se över 1931 års nordiska konvention, som i de här aktuella frågorna framstår som föråldrad. Exempelvis förbigås systemet med överflyttning i 18 § i praktiken regelmässigt och när "vederbörande statsdepartement" väl kommit till skott har lokala myndigheter för länge sedan löst frågan i samverkan. Fakultetsnämnden är väl medveten

om att denna fråga faller utanför ramen för utredningens direktiv och inte heller är något som Sverige ensidigt kan göra men vill ändå uppmärksamma Justitiedepartementet på behovet av en översyn.

Förslagets konsekvenser

Utredningen gör bedömningen att Socialstyrelsen kommer att få ökade kostnader motsvarande en tjänst med anledning av åläggandet att fungera som centralmyndighet. Detta anses dock kunna rymmas inom myndighetens nuvarande anslag. Fakultetsnämnden anser att utredningen gör det väl lätt för sig eftersom den inte reflekterar närmare över vilken annan verksamhet på Socialstyrelsen som skulle vara onödig eller alltför omfattande, och som skulle kunna dras in för att finansiera den nya tjänsten.

Övriga upplysningar

Ett litet fel verkar ha smugit sig in på sidan 84 not 4, i vilken anges att Kroatien inte är medlem i Haagkonferensen. Enligt uppgift på Haagkonferensens hemsida blev Kroatien medlem den 12 juni 1995.

På sidan 85 i not 6 uppger sig utredningen inte ha kunnat finna några uppgifter om varför 1905 års Haagkonvention om omyndighetsförklaring och därmed jämförbara skyddsåtgärder sades upp år 1960. Fakultetsnämnden kan möjligen kasta visst ljus på frågan. År 1959 utvidgades familjerättskommitténs uppdrag till att också avse en översyn av den internationella familjerättslagstiftningen. För att inte Sverige genom konventioner skulle vara förpliktat att behålla nationalitetsprincipen vid denna översyn sade Sverige upp de ”gamla” Haagkonventionerna, vilka alla byggde på nationalitetsprincipen, däribland 1905 års konvention om omyndighetsförklaring. Detta framgår av betänkandet Internationell äktenskaps- och arvsrätt (SOU 1969:60) sidorna 3 och 34. Varför kommittén inte kom att föreslå några internationellt privaträttsliga regler om förmyndarskap m.m. för vuxna står dock inte klart för fakultetsnämnden, som dock inte haft tillgång till kommittédirektiven. Möjligen kan det bero på att uppdraget var, om än inte formellt begränsat till, så i vart fall fokuserat på att se över den internationella äktenskapsrätten.